

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

12 דצמבר 2021

סקר מקיף על עמדות פוליטיות בציבור הערבי

ד"ר אריק רודניצקי

הממצאים העיקריים

- הציון הכללי שהציבור הערבי מעניק לממשלה הוא "בינוני מינוס" (2.37 בסולם של 1 עד 5). רמת האמון של האזרחים הערבים ביחס ליישום תוכנית הממשלה למאבק בפשיעה ביישובים הערביים נמוכה מאוד (2.13 בסולם של 1 עד 5), וכך גם ביחס ליישום תוכנית החומש החדשה (לשנים 2022–2026) לפיתוח כלכלי של החברה הערבית (2.29 בסולם של 1 עד 5).
- אף שהקואליציה הממשלתית כוללת מפלגה ערבית (רע"מ) ונציגים ערבים ממפלגות יהודיות, הציבור הערבי אינו תולה תקוות רבות בכך שהתפתחות זו תועיל לו בתחומים כגון שיפור המצב הכלכלי, חיזוק תחושת הביטחון האישי והסדרת בעיות התכנון והבנייה ביישובים הערביים, וגם לא כל כך תועיל להגדלת ייצוג הערבים בשירות המדינה או לשיפור היחסים בין ערבים ליהודים. בכל זאת, 40.5% מהנסקרים סבורים כי התפתחות זו תוביל לעלייה בשיעור ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות, ורק 22.7% סבורים כי שיעור הצבעתם עשוי לרדת.
- מחצית הנסקרים (51%) סבורים שהקואליציה הנוכחית לא תחזיק מעמד במשך ארבע שנים מלאות עד הבחירות הבאות. רק 29.1% סבורים כי הממשלה הנוכחית תכהן לאורך כל התקופה.
- רוב הנסקרים (56.2%) מחזיקים בדעה שעל רע"מ לבקש תפקיד מיניסטריאלי בממשלה (שר או סגן שר) ולא להסתפק בהצטרפות לקואליציה. רק 14.4% תומכים בהחלטה של רע"מ להצטרף לקואליציה מבלי לבקש תפקיד מיניסטריאלי, ו-15.5% משוכנעים כי רע"מ לא הייתה צריכה כלל להצטרף לקואליציה.
- רוב גדול של הנסקרים (71.4%) תומכים באיחוד מחודש בין הרשימה המשותפת – חד"ש, תע"ל ובל"ד – לבין רע"מ. ורק 23.7% סבורים כי איחוד כזה איננו רצוי.
- בעקבות האירועים האלימים בחודש מאי, 51.8% מהנסקרים סבורים כי היחסים בין הערבים ליהודים במדינה נפגעו מאוד.
- בחלוף שנה לחתימת "הסכמי אברהם" הציבור הערבי חצוי בעמדתו ביחס לשאלה אם ההסכמים יתרמו ליציבות הפוליטית במזרח התיכון; רוב הנסקרים (63.2%) סבורים כי ההסכמים לא יקדמו בעתיד הסדר מדיני בין ישראל לפלסטינים; לעומת זאת, 55.8% מהנסקרים סבורים כי הסכמי הנורמליזציה הם התפתחות חיובית מבחינת האזרחים הערבים במדינה.
- הדעות בציבור הערבי חלוקות בעניין הפתרון הריאלי לסכסוך הישראלי-פלסטיני: 23.7% מאמינים בפתרון שתי המדינות על יסוד קווי 1967, 26.0% סבורים כי הפתרון הוא מדינה אחת, פלסטינית-יהודית, מהים עד הנהר, ואילו 37.9% סבורים כי אין פתרון באופק והמצב יישאר בעינו.
- 61.1% מהנסקרים אמרו שאילו נערכו היום הבחירות לכנסת הם היו משתתפים בהן, ו-32.9% אמרו שלא היו משתתפים. בשקלול תשובות הנסקרים, שיעור ההצבעה המשוער הוא 49%.
- מחצית מהנסקרים (54.2%) סבורים כי הנשיא יצחק הרצוג מגלה הבנה מועטה ביחס לבעיות החברה הערבית. רק 12.1% סבורים כי הנשיא הרצוג מגלה הבנה רבה לדאגות החברה הערבית.

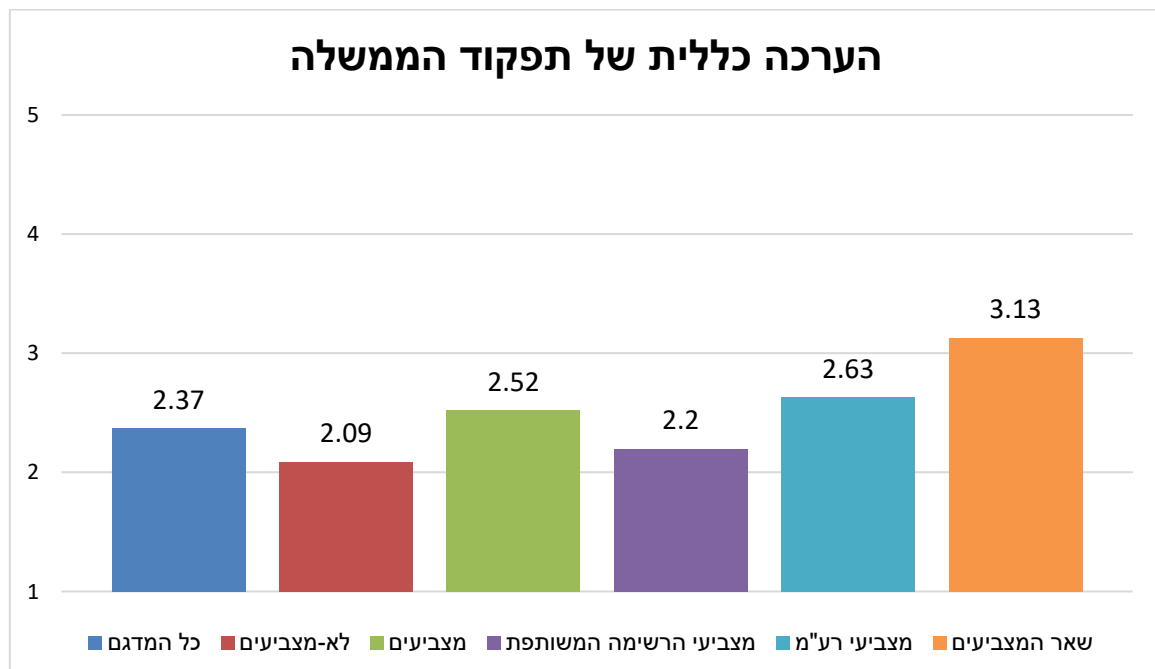
תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הערכה כללית של תפקוד הממשלה

בחלוף חמישה חודשים להקמת הממשלה הציבור הערבי מעניק לה ציון כללי נמוך על תפקודה ("בינוני מינוס"): ציון ממוצע של 2.37 בסולם מ-1 (הנמוך ביותר) עד 5 (הגבוה ביותר). מחצית מהנסקרים (52.9%) העניקו לממשלה ציונים נמוכים ביותר (1-2).

בתשובות הנסקרים נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין מצביעים (נסקרים שהעידו כי השתתפו בבחירות האחרונות לכנסת) לבין לא-מצביעים (נסקרים שהעידו כי לא השתתפו בהן). ההערכה של המצביעים לתפקודה של הממשלה גבוהה יותר באופן מובהק מזו של הלא-מצביעים.

הבדלים מובהקים נתגלו גם בתוך קבוצת המצביעים על פי דפוסי הצבעתם בבחירות לכנסת ה-24 שנערכו במרץ האחרון. מצביעי רע"מ העניקו לממשלה ציון גבוה יותר ומובהק מבחינה סטטיסטית מהציון שהעניקו לה מצביעי הרשימה המשותפת (חד"ש-תע"ל-בל"ד). בצד זאת, את הציון הממוצע הגבוה ביותר על תפקוד הממשלה העניקו נסקרים אשר הצביעו למפלגות יהודיות (או אזרחים שהשתתפו בבחירות אך לא פירטו עבור מי הצביעו).

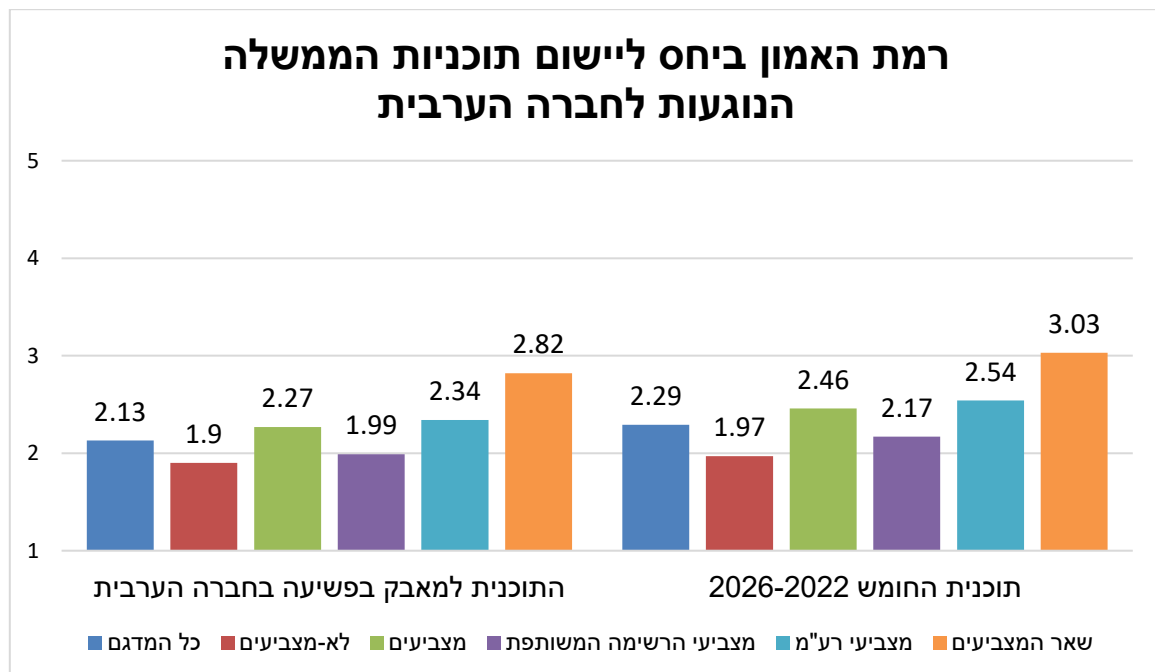
תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

היעדר אמון בתוכניות הממשלה עבור החברה הערבית

בחודשים האחרונים אישרה הממשלה שתי תוכניות רחבות-היקף לטיפול בבעיות שמהן סובלת החברה הערבית. באוגוסט הכריז ראש הממשלה נפתלי בנט על תוכנית חדשה להתמודדות עם הפשיעה בחברה הערבית ועל הקמת אגף מיוחד במשטרה לשם כך. באוקטובר אישרה הממשלה תוכנית חומש חדשה לחברה הערבית בהיקף של 30 מיליארד ש"ח לשנים 2022–2026.

ממצאי הסקר מלמדים כי הציבור הערבי מתקשה להאמין שהממשלה אכן תיישם את שתי התוכניות האלה. רמת האמון הממוצעת ביחס ליישומה של תוכנית הממשלה למאבק בפשיעה בחברה הערבית היא 2.13 בסולם של 1 (הנמוך ביותר) עד 5 (הגבוה ביותר), וביחס ליישום תוכנית החומש החדשה – 2.29. רוב הנסקרים דירגו את רמת אמונם בשני הציונים הנמוכים ביותר (1–2): 71.9% ביחס ליישום התוכנית למאבק בפשיעה, ו-58.2% ביחס ליישום תוכנית החומש.

רמת האמון של קבוצת המצביעים ביחס ליישום תוכניות הממשלה גבוהה מזו של קבוצת הלא-מצביעים. רמת האמון הנמוכה ביותר בקרב קבוצת המצביעים ביחס ליישום שתי התוכניות הללו נצפתה בקרב מצביעי הרשימה המשותפת. רמת האמון שלהם ביחס לתוכנית הממשלה למאבק בפשיעה בחברה הערבית כה נמוכה, עד כי היא גבוהה אך במעט מזו של קבוצת הלא-מצביעים. מנגד, רמת האמון של מצביעי רע"מ ביחס ליישום שתי התוכניות גבוהה מזו של מצביעי הרשימה המשותפת. רמת האמון של מצביעי המפלגות היהודיות בתוכניות הממשלה היא הגבוהה ביותר. עם זאת, יודגש כי האמון של כל הקבוצות נע בין רמה נמוכה לרמה בינונית לכל היותר.

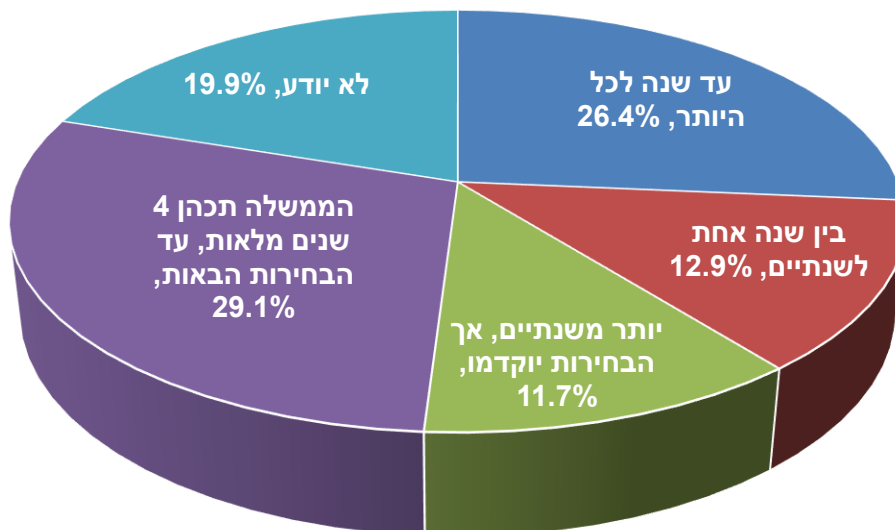

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הערכה כללית של יציבות הקואליציה ושל השפעת שילוב הערבים בתוכה

הציבור הערבי חלוק בדעתו ביחס להערכת היציבות של הקואליציה הממשלתית: מחצית מהנסקרים (51%) אינם מאמינים שהקואליציה תחזיק מעמד ארבע שנים מלאות; 26.4% מהם סבורים כי הקואליציה לא תחזיק מעמד יותר משנה אחת. מנגד, 29.1% סבורים שהקואליציה דווקא תחזיק מעמד לאורך כל תקופת כהונתה עד הבחירות הבאות (ארבע שנים). בצד זאת, לחלק לא מבוטל מן הנסקרים (כ-20%) אין דעה בנושא.

כמה זמן תחזיק הקואליציה הממשלתית מעמד?

בתשובות על שאלה זו נתגלו הבדלים מובהקים בין כמה קבוצות. אלו המאמינים כי הקואליציה תכהן לאורך התקופה הקצובה במלואה הם מצביעים (34.4%) יותר מלא-מצביעים (20.5%); מצביעי רע"מ (46.2%) ומצביעי המפלגות היהודיות (44.8%) יותר ממצביעי הרשימה המשותפת (22.8%), גברים (32.7%) יותר מנשים (24.8%), בעלי רמת השכלה גבוהה (השכלה על-תיכונית ואקדמית, 33.3%) יותר מבעלי רמת השכלה נמוכה (השכלה תיכונית ומטה, 26.0%), ודרוזים (46.7%) יותר מנוצרים (33.3%) וממוסלמים (26.8%).

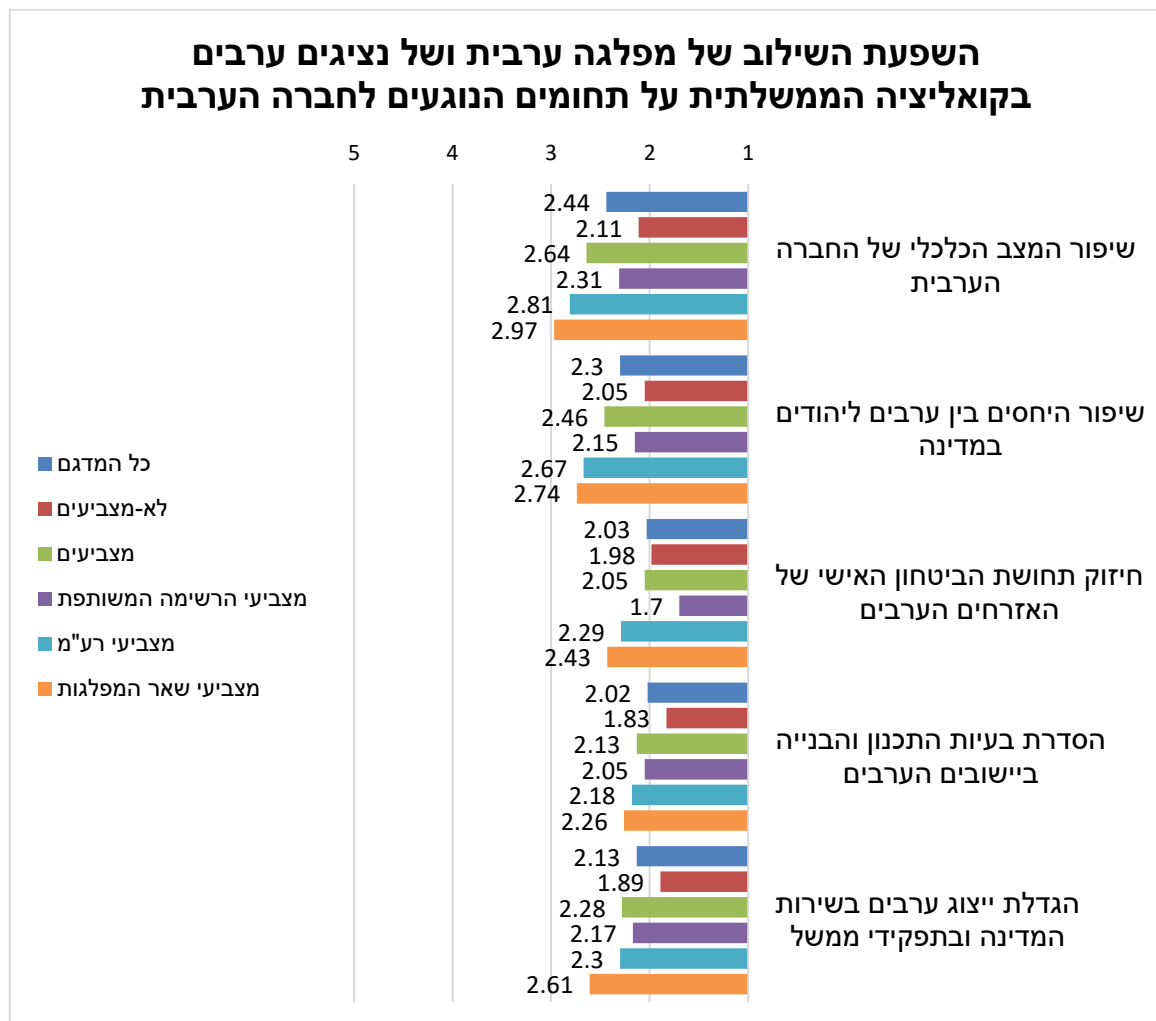
לראשונה מקום המדינה כוללת הקואליציה הממשלתית מפלגה ערבית (רע"מ) ונציגים ערבים ממפלגות יהודיות כגון מרצ, מפלגת העבודה וישראל ביתנו. הנסקרים התבקשו לחוות את דעתם כיצד עשויה התפתחות זו להועיל לחברה הערבית בשורה של תחומים ובהם שיפור המצב הכלכלי, שיפור היחסים בין ערבים ליהודים, חיזוק תחושת הביטחון האישי, הסדרת בעיות התכנון והבנייה והגדלת ייצוג העובדים הערבים בשירות המדינה.

ככלל, הציבור הערבי אינו תולה תקוות של ממש שהתפתחות זו תועיל לו. בסולם של 1 (הנמוך ביותר) עד 5 (הגבוה ביותר), הציון הממוצע של הנסקרים לשיפור בכל אחד מן התחומים שנמנו לעיל נע בין 2.02 ל-2.44 לכל היותר. בכל זאת, ככל שיש תקווה – היא רבה יותר בתחומים כגון שיפור המצב

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הכלכלי של החברה הערבית או שיפור היחסים בין ערבים ליהודים במדינה, ופחות בתחומים כגון הסדרת בעיות התכנון והבנייה ביישובים הערביים וחיזוק תחושת הביטחון האישי של האזרחים הערבים.

קבוצת המצביעים בבחירות תולים תקוות גבוהות יותר באופן מובהק לשיפור בכל התחומים ביחס ללא-מצביעים, למעט בתחום חיזוק תחושת הביטחון האישי: בתחום זה לא נמצאו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין שתי הקבוצות. בתוך קבוצת המצביעים עצמה, ההערכה של מצביעי הרשימה המשותפת בכל התחומים נמוכה מזו של מצביעי רע"מ. בתחומים של שיפור המצב הכלכלי, חיזוק תחושת הביטחון של האזרחים הערבים ושיפור היחסים בין ערבים ליהודים, הערכת מצביעי הרשימה המשותפת נמוכה באופן מובהק מבחינה סטטיסטית מזו של מצביעי רע"מ. יצוין כי ביחס לתחום של חיזוק הביטחון האישי, ההערכה של מצביעי הרשימה המשותפת נמוכה אף מזו של קבוצת הלא-מצביעים.

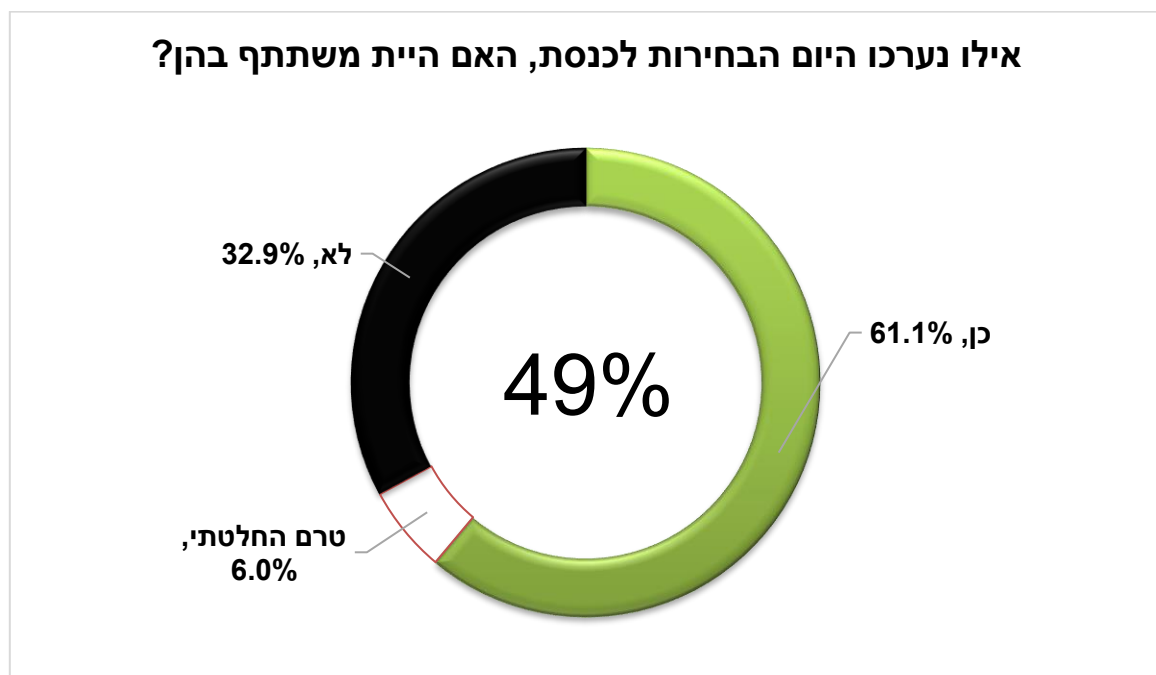

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

אחוז ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות

לנסקרים הוצגה שאלה זו: אילו נערכו היום הבחירות לכנסת, האם הייתם משתתפים בהן? 61% השיבו בחיוב, 33% השיבו בשלילה, ו-6% טרם החליטו. בשקלול של מתודולוגיית הסקר, של הרכב המדגם ושל ניסיון העבר, ניתן להעריך כי אחוז ההצבעה של הציבור הערבי היה עומד על 49%.

שיעור זה גבוה במעט מאחוז ההצבעה שנצפה בבחירות האחרונות במרץ 2021 (44.6%) ודומה לאחוז ההצבעה בבחירות שנערכו באפריל 2019 (49.2%).

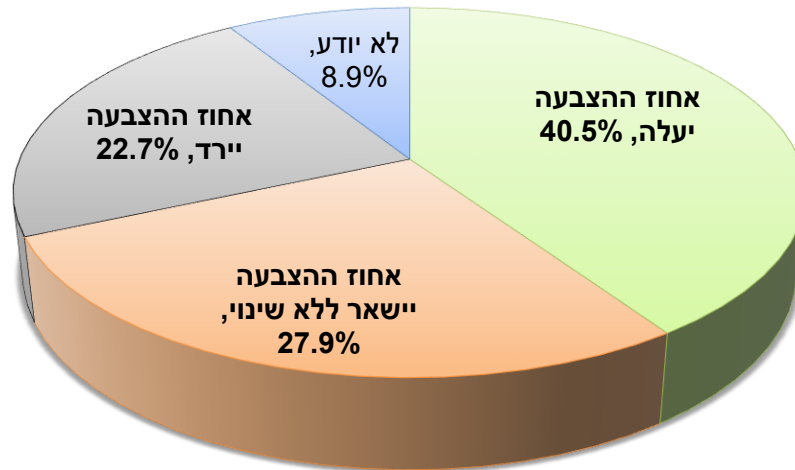

האם השילוב של חברי כנסת ערבים בקואליציה הממשלתית עשוי להעלות את אחוז ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות? 40.5% מהנסקרים משוכנעים שאכן הוא עשוי להעלותו, 27.9% סבורים כי אחוז ההצבעה יישאר ללא שינוי, ו-22.7% טוענים כי אחוז ההצבעה דווקא עשוי לרדת.

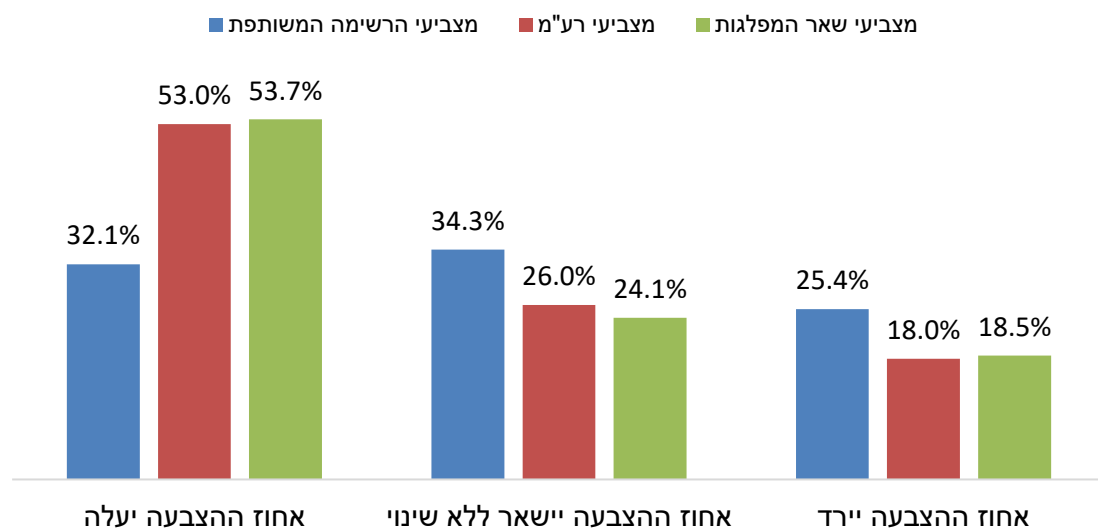
בתשובה על שאלה זו נמצאו הבדלים מובהקים על פי דפוסי ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת. שלישי (32.1%) ממצביעי הרשימה המשותפת חושבים שאחוז ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות יעלה ויותר ממחצית (53.0%) מתומכי רע"מ ושיעור דומה (53.7%) ממצביעי המפלגות היהודיות משוכנעים כי הוא יעלה. מנגד, רבע ממצביעי הרשימה המשותפת (25.4%) ושיעור נמוך יחסית מקרב מצביעי רע"מ (18%) וממצביעי המפלגות היהודיות (18.5%) סבורים כי אחוז ההצבעה של האזרחים הערבים דווקא עשוי לרדת.

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

איך ישפיע השילוב של חברים ערבים בקואליציה הממשלתית על שיעור ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות?

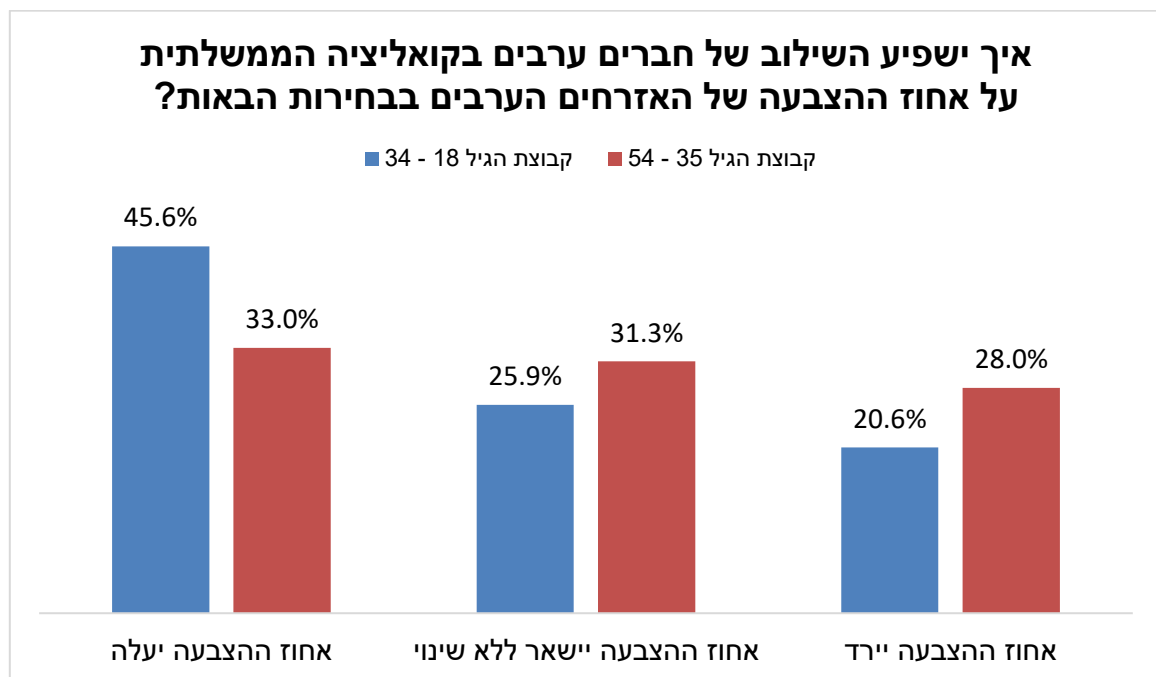

איך ישפיע השילוב של חברים ערבים בקואליציה הממשלתית על שיעור ההצבעה של האזרחים הערבים בבחירות הבאות?

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הבדל מובהק נוסף נמצא לפי חתך של קבוצת גיל. המחשבה שאחוז ההצבעה של האזרחים הערבים צפוי לעלות בבחירות הבאות בעקבות שילובם של נציגים ערבים בקואליציה רווחת באופן מובהק יותר בקרב קבוצות הצעירים לעומת הקבוצות המבוגרות יותר: 45.6% מהצעירים בטווח הגילים 18–34 לעומת 33.0% מבני 35–54 סבורים כי אחוז ההצבעה של הערבים בבחירות הבאות יעלה. לעומת זאת, רק 20.6% מהצעירים בטווח הגילים 18–34 לעומת 28% מבני 35–54 סבורים כי אחוז ההצבעה של הערבים דווקא עשוי לרדת.

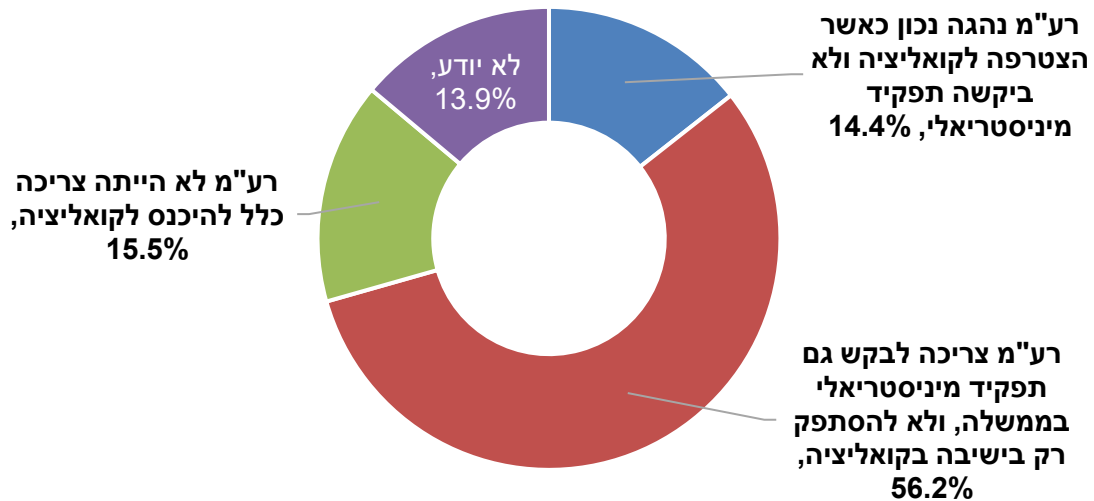
ומה חושב הציבור הערבי על החלטתה ההיסטורית של רע"מ להצטרף לקואליציה הממשלתית? רוב הנוסקרים (56.2%) משוכנעים שעל רע"מ לבקש גם תפקיד מיניסטריאלי בממשלה כגון תפקיד של שר או של סגן שר ולא להסתפק רק בהצטרפות לקואליציה. היתר נחלקים באופן שווה בין התומכים בהחלטה של רע"מ להצטרף לקואליציה ללא תפקיד מיניסטריאלי (14.4%) לבין המתנגדים לצעד זה מכול וכול (15.5%), ובצידם כ-14% ללא דעה מגובשת בנושא.

מעניין לציין כי מחצית ממצביעי הרשימה המשותפת (52.2%) סבורים כי על רע"מ לבקש תפקיד בממשלה ולא להסתפק בישיבה בקואליציה. רוב גדול יותר מקרב מצביעי רע"מ (61%) וממצביעי המפלגות היהודיות (70.4%) סבורים אף הם כך. לעומת זאת, 22.1% ממצביעי הרשימה המשותפת ושיעור קטן ממצביעי רע"מ (4%) וממצביעי המפלגות היהודיות (7.4%) סבורים כי רע"מ לא הייתה צריכה כלל להצטרף לקואליציה. מצביעי רע"מ אפוא אינם מטילים ספק בהחלטה של מפלגתם להצטרף לקואליציה.

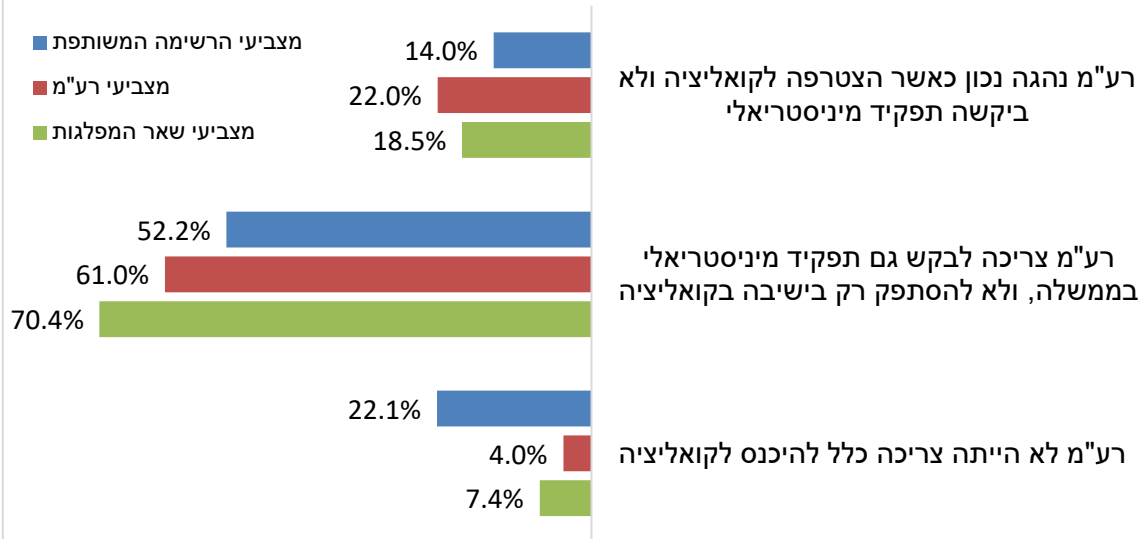

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

העמדה ביחס להחלטה של רע"מ להצטרף לקואליציה

העמדה ביחס להחלטה של רע"מ להצטרף לקואליציה

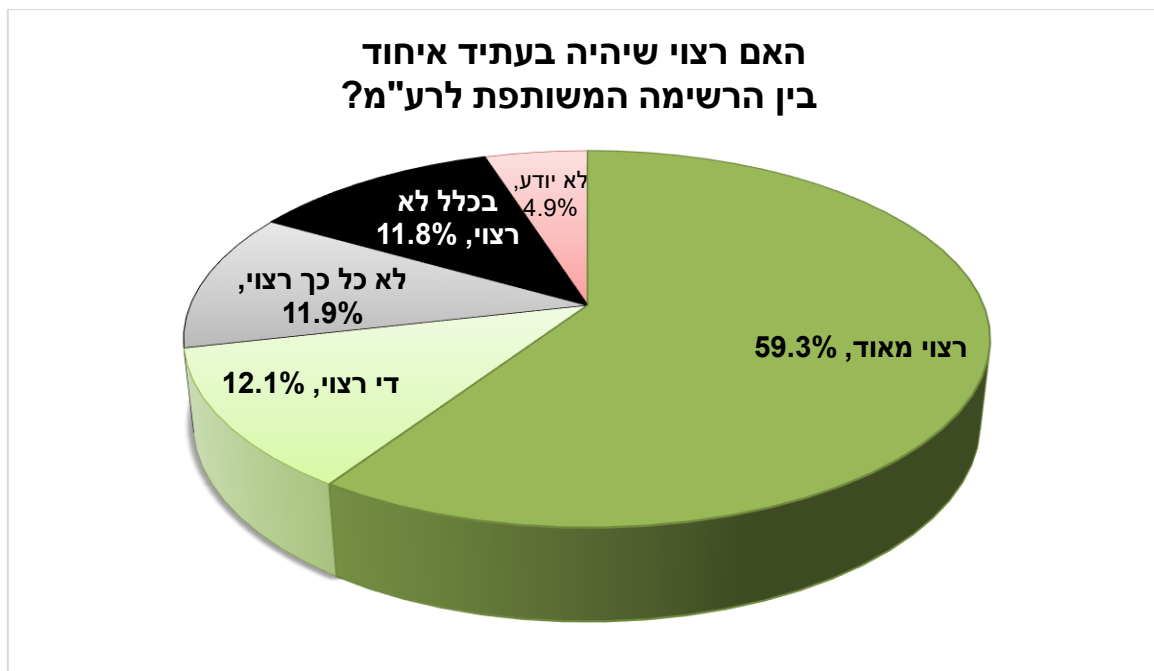

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

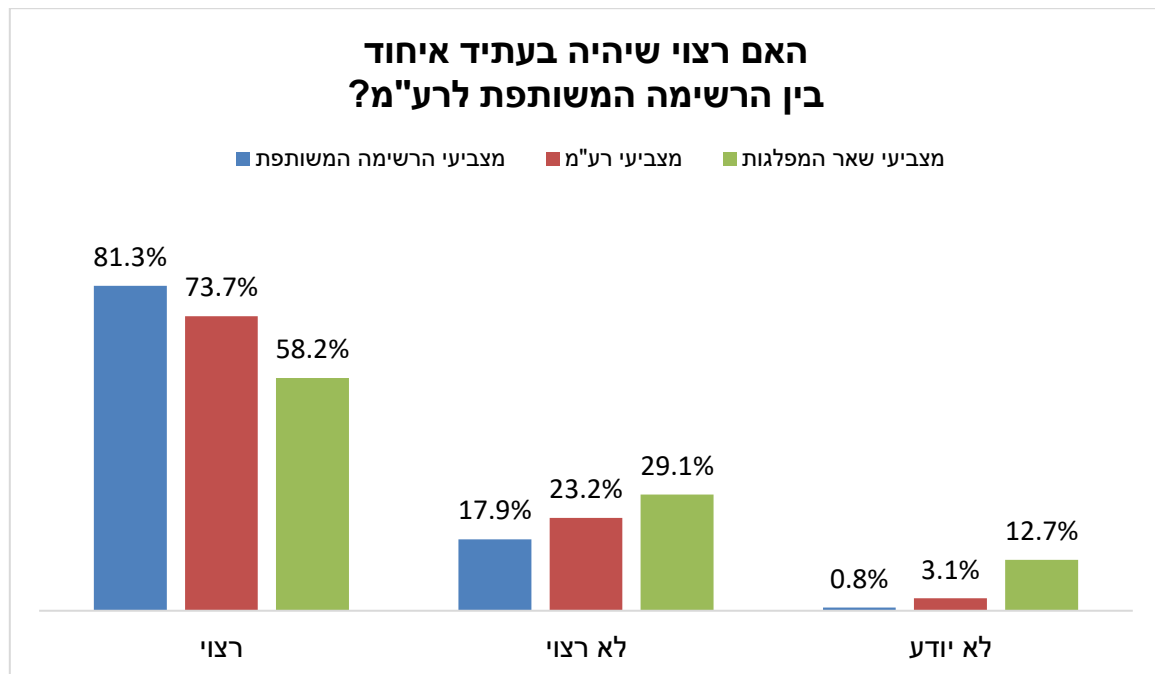
כעת הוצגה לנסקרים שאלה היפותטית: האם רצוי שיהיה בעתיד איחוד מחדש בין הרשימה המשותפת (חד"ש-בל"ד-תע"ל) לבין רע"מ? מתברר כי הרעיון זוכה לתמיכה רבה בציבור הערבי. 71.4% מהנסקרים סבורים כי תרחיש עתידי זה רצוי (בהם 59.3% משוכנעים כי התרחיש רצוי מאוד) ורק 23.7% סבורים שתרחיש זה אינו רצוי.

בשאלה זו נתגלו הבדלים מובהקים על פי דפוסי ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת. מתברר כי שיעור מצביעי הרשימה המשותפת הסבורים כי תרחיש היפותטי כזה "רצוי מאוד" (רמת התמיכה הגבוהה ביותר) גבוה באופן מובהק משיעורם של מצביעי רע"מ החושבים כך (71.6% ו-61.6% בהתאמה). על כל פנים, בשתי קבוצות המצביעים ניכרת תמיכה רבה בתרחיש כזה (81.3% בקרב מצביעי הרשימה המשותפת, 73.7% בקרב מצביעי רע"מ), אך שיעור נמוך בהרבה נרשם בקרב מצביעי שאר המפלגות (58.2% בלבד). מנגד, רק 17.9% ממצביעי הרשימה המשותפת ו-23.2% ממצביעי רע"מ סבורים כי תרחיש כזה אינו רצוי.

הבדלים מובהקים נוספים נמצאו לפי קבוצת גיל, מגדר ואזור המגורים. אלו הסבורים כי איחוד מחדש בין הרשימה המשותפת המשולשת לרע"מ הוא תרחיש רצוי מאוד הם מבוגרים (69.4% בקרב בני 45 ומעלה) יותר מצעירים (53% בקרב בני 18-44), נשים (71.4%) יותר מגברים (50%), מוסלמים (63.3%) יותר מנוצרים (47.1%) ומדרוזים (35.6%), ותושבי אזור המשולש (81.1%) יותר מתושבי הנגב (62.1%) ומתושבי אזור נצרת וצפון הארץ (55%).

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

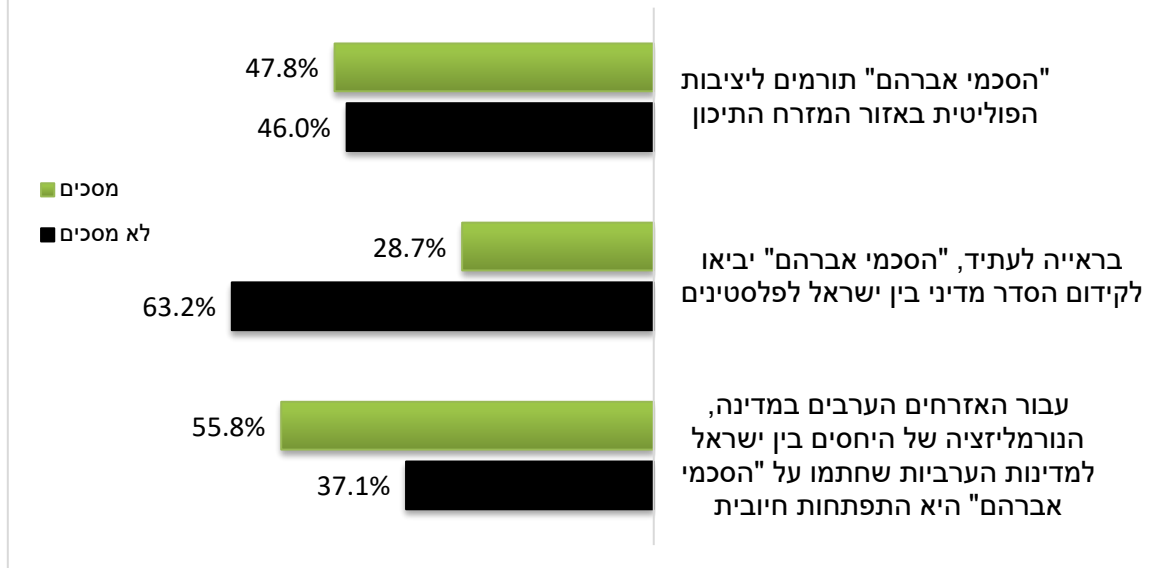
תהליך השלום במזרח התיכון

הנסקרים התבקשו להביע דעה על ההשפעות של הסכמי הנורמליזציה בין ישראל למדינות ערביות ("הסכמי אברהם") בחלוף שנה לחתימתם. הדעות בציבור הערבי חלוקות בשאלה אם "הסכמי אברהם" תורמים ליציבות הפוליטית במזרח התיכון: 47.8% מהנסקרים סבורים שיש בהם תרומה ליציבות באזור, ולעומתם 45.1% סבורים שלא. רק 28.7% מהנסקרים חושבים שבראיה לעתיד יקדמו "הסכמי אברהם" הסדר מדיני בין ישראל לפלסטינים, ואילו רוב גדול (63.2%) אינם חושבים כך. לעומת זאת, רוב הנסקרים (55.8%) מסכימים לטענה שהסכמי הנורמליזציה הם בגדר התפתחות חיובית עבור האזרחים הערבים, ורק 37.1% אינם מסכימים לטענה זו.

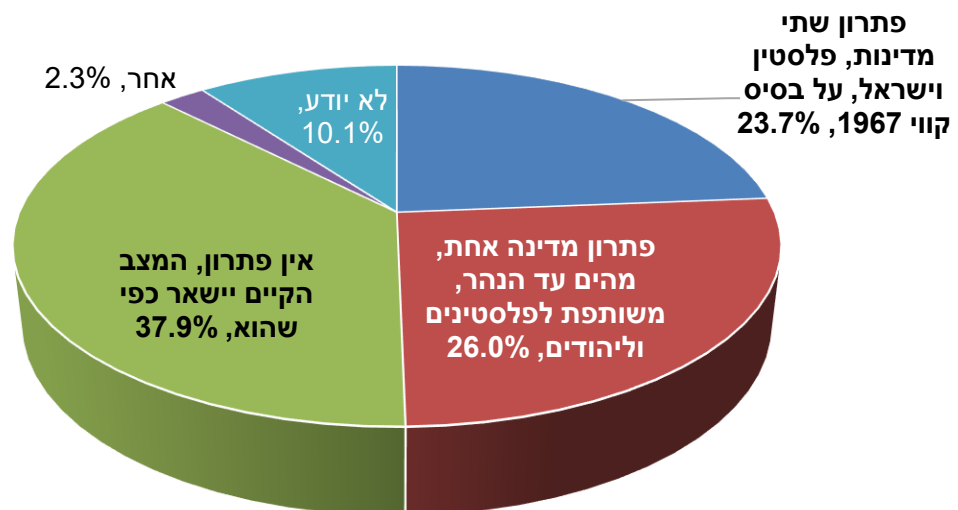
מהו הפתרון הריאלי לסכסוך הישראלי-פלסטיני? מחצית מהנסקרים חלוקים בדעה אם הפתרון הריאלי הוא שתי מדינות – ישראל ופלסטין על יסוד קווי 1967 (23.7% מהנסקרים) או שמא מדינה אחת מהים עד הנהר, שתהא משותפת לפלסטינים וליהודים (26%). בצד זאת, שיעור גדול יותר של הנסקרים, 37.9%, סבורים כי לא נראה פתרון באופק והמצב יישאר כפי שהוא.

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

עמדות ביחס להשפעות "הסכמי אברהם"

מהו הפיתרון הריאלי לסכסוך הישראלי-פלסטיני?

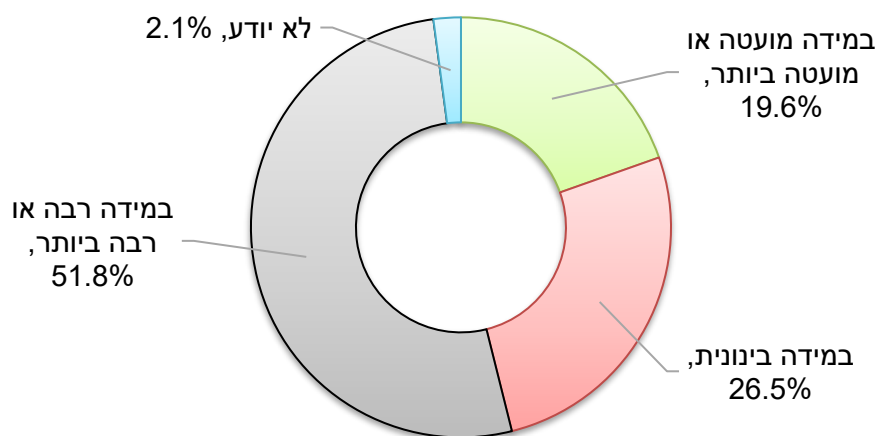

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

יחסי ערבים-יהודים בישראל

במהלך חודש מאי, בעת סבב הלחימה בין ישראל לשלטון החמאס ברצועת עזה, התלקחו אירועים אלימים בין ערבים ליהודים ברחבי הארץ ובייחוד בערים המעורבות. מתברר כי גם בחלוף חצי שנה משוך האירועים חשים 51.8% מהנסקרים כי היחסים נפגעו במידה רבה ובהם כשליש (35%) משוכנעים כי היחסים נפגעו במידה רבה ביותר. רבע מהנסקרים (26.5%) סבורים כי היחסים בין שתי הקבוצות נפגעו במידה בינונית, והיתר (19.7%) סבורים כי היחסים נפגעו במידה מועטה או מועטה מאוד.

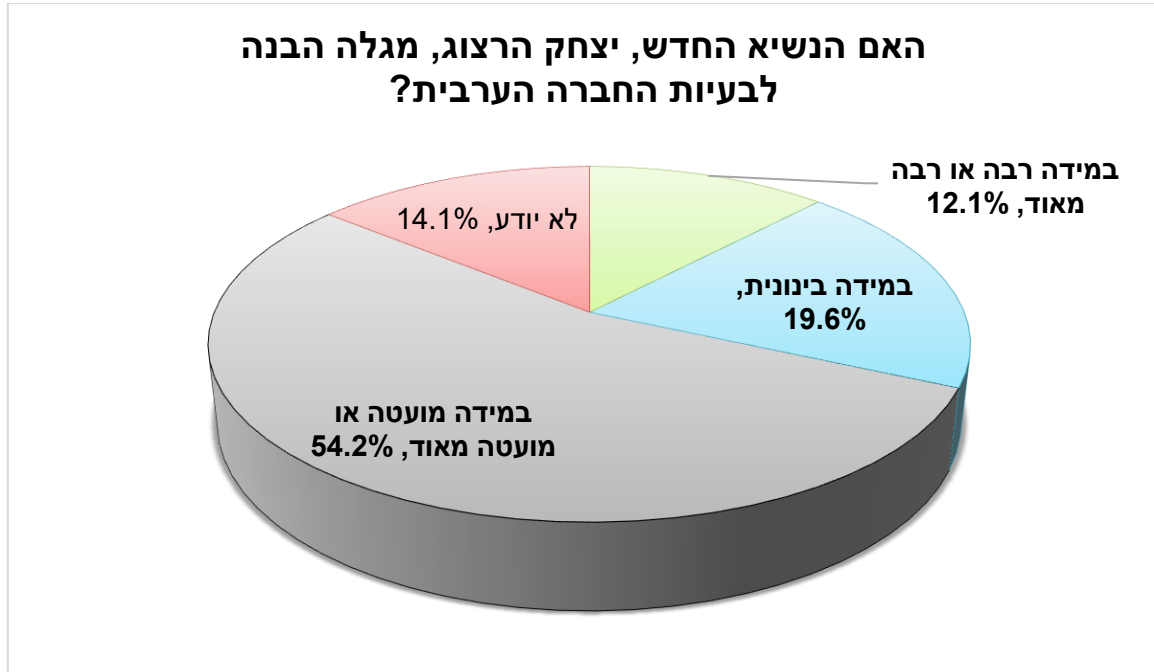
באיזו מידה נפגעו היחסים בין ערבים ליהודים בעקבות האירועים בחודש מאי?

הנסקרים נשאלו אם הנשיא החדש, יצחק הרצוג, מגלה הבנה לבעיות ולדאגות של החברה הערבית. השאלה הוצגה כשבוע ימים לאחר הופעתו הפומבית של הנשיא הרצוג בטקס האזכרה השנתי לחללי הטבח בכפר קאסם, שבו נשא דברים בעברית ובערבית והתנצל בשם מדינת ישראל בפני בני משפחותיהם של הקורבנות ובפני תושבי כפר קאסם.

מתברר כי רק 12.1% מהנסקרים סבורים שהנשיא הרצוג מגלה הבנה במידה רבה או רבה מאוד לבעיותיה של החברה הערבית, ו-54.2% מהנסקרים חושבים שהנשיא הרצוג מגלה הבנה במידה מועטה או מועטה מאוד.

תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הסקר נערך ביוזמת תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי הפועלת מטעם קרן קונרד אדנאואר במרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב.

הסקר נערך באמצעות מכון יאפא – מחקרי שיווק, סקרים ויעוץ, בהנהלת ד"ר עאס אטרש.

הנתונים נאספו בתאריכים 7–14 בנובמבר 2021 בסקר טלפוני שנערך בשפה הערבית בקרב מדגם מייצג של האוכלוסייה הערבית הבוגרת בישראל (בני 18 ומעלה).

גודל המדגם: 511 נשאלים; טעות הדגימה המרבית: $\pm 5\%$.

לפרטים ויצירת קשר: ד"ר אריק רודניצקי, 052-2640024, תוכנית קונרד אדנאואר, מרכז משה דיין, אוניברסיטת תל-אביב